

През декември 2007 г. фондация „Свободна и демократична България“ инициира петиция за връщане на българските архиви, изнесени в СССР след 9 септември 1944 г. при окупацията на България от Съветската армия. Тогава в посока Москва са изнесени архиви от МВР, Министерството на войната, Министерството на външните работи, царската канцелария, лични архиви на български политици. След рухването на комунизма множество държави, сред които Полша, Швеция, Австрия и други, поставиха пред Русия въпроса за връщане на определени свои архиви, но това не беше направено от българската държава.

Апелът на фондация „Свободна и демократична България“ беше подкрепен от близо 2000 души в интернет, както и от ГЕРБ и ДСБ. Гражданската инициатива призова президента Георги Първанов и тогавашния министър-председател Сергей Станишев да предприемат действия по въпроса.

⋮

Апелът беше обявен месец преди правителствата на България Русия да обявят честванията на двете държави – през 2008 г. година на Русия в България и 2009 г. – година на България в Русия. В тези рамки Владимир Путин и Георги Първанов размениха официални визити в София и Москва.

При посещението на президента на Русия Путин в България през януари 2008 г. от българска страна беше поставен въпроса за българските архиви, изнесени през есента на 1944 г. в СССР. Тогава Путин потвърди, че руската страна ще отговори положително, но подчерта, че България не е отправяла официално искане.

От изявления на историци, и архивисти обаче стана ясно, че е невъзможно България за посочи какви точно български архиви са иззети от съветското военно командване след влизането на съветската армия в България на 8 септември 1944 г. и в кои руски фондове се намират те сега. Отделно България заяви намерение да поиска и намиращите се в съветските архиви материали, отнасящи се до България, като например разпитите на български държавници, отведени в Москва през есента на 1944 г. и върнати за заседанията на т.нар. Народен съд. Тъй като те се определят като документи от руски произход, София ще поиска само копия от тях.

През 2008 г. работна група от Държавна агенция „Архиви“ посети Русия, и проведе срещи с колегите си по уточняването на български документи в руските архиви, които България би искала да получи обратно. **България обаче беше поставена в неизгодна страна да посочва кои архиви иска без руската страна да даде достъп да специалистите от Държавна агенция „архиви“ до описите на своите фондове**. Така 2008 г. без особен напредък. „Според руския закон за културните ценности, иззети в края на Втората световна война, искащата страна трябва да посочи какви документи търси и къде се намират. Това неимоверно затруднява процеса, тъй като архивите са изземвани без описи и протоколи“, призна тогавашният директор на Държавна агенция „Архиви“ Боряна Бужашка.

При тези трудности след десетмесечна работа българските специалисти успяха сред установят в кои руски хранилища са някои от материалите. Локализирани са около 30 000 архивни листа, предимно от Министерството на войната и МВР. Не е открита изцяло документацията на полицията и Държавна сигурност на Царство България, въпреки че сред намерените документи голяма част са на Дирекцията на полицията от 1925-1944 г. От протоколите на българските правителства липсвали само 39 и те ще бъдат поискани. Не е открит нито един лист от царската канцелария.

По инициатива на основателя на „Свободна и демократична България“ Димитър Паница беше иницирана кръгла маса, с участието на бившия президент Желю Желев, омбуцмана Гиньо Ганев и експерти с цел да се помогне на управляващите в процедурата по връщането на архивите. Отново се настоя този въпрос да бъде поставен от президента Георги Първанов при официалното му посещение в Русия през февруари 2009 г.

Едва през януари 2009 г. кабинетът на Сергей Станишев възложи на тогавашния

Инициатива за връщане на българските архиви, изнесени от Москва

Написано от Христо Христов
Събота, 29 Януари 2011 14:07

министър на външните работи Ивайло Калфин да отправи искане към правителството на Руската федерация за връщане на оригинални документи на български държавни институции, съхранявани в нейните архиви, събщи правителствената информационна служба. Решението засяга важни документи от периода 1934-1944 г., свързани с подготовката и влизането на България в Трестранния пакт до събитията през септември 1944 г. Документацията е предавана или иззета след влизането на съветските войски в България по различно време, от различни български институции, на различни представители на съветската власт или на Съюзната контролна комисия, във връзка с подготовката на Нюрнбергския процес.

Мандатът на правителството на Станишев изтече през лятото на 2009 г. без то да успее да финализира въпроса за получаването на българските архиви.

Проблемът беше отново повдигнат от премиера Бойко Борисов покрай разговорите за енергийните проекти и поставяния от съветска страна въпрос за оръжейни производства без съответните руски лицензи **при визитата на Владимир Путин в София през ноември 2010 г** . вече в качеството му на министър-председател на Руската федерация. Руският премиер тогава заяви: „Що се отнася до архивите, разбирам, че те бяха изнесени оттук след Втората световна война. Ще разгледаме това. Аз лично съм на мнение, че такива неща трябва да се върнат, но ние ще разгледаме това нещо”.

Русия все още го разглежда.